

ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В РАМКАХ ПРОЕКТУ РЕНАВ

Гаврелюк С.В., Баннікова Р.О.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Системний аналіз інформаційних матеріалів Державної служби статистики України переконливо свідчить, що медико-демографічні показники та показники захворюваності, які характеризують стан громадського здоров'я, мають негативні тенденції.

Однією з передумов їх виникнення є нестача фахівців з відновної терапії. За даними WCPT за 2013 рік кількість фізичних терапевтів в Україні складала менше ніж 0,05 на 10 000 населення. В той час як в інших країнах, таких як Ліхтенштейн, Бельгія і Норвегія, їх число становило 25 на 10 000 або більше [1].

На фоні складної економічної, соціальної та безпечної ситуації в Україні продовжуються спроби проведення реформи охорони здоров'я. Насамперед це комплекс прийнятих загальнодержавних рішень, взятих зобов'язань щодо збереження і зміцнення фізичного і психологічного здоров'я та соціального благополуччя. На сьогодні одним із основних затверджених документів, що окреслює шляхи реформування медичної галузі є Рекомендації парламентських слухань (постанова № 1338-VIII від 21.04.2016), де реформу охорони здоров'я визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики, метою якої є кардинальне та комплексне реформування цієї сфери, спрямоване на створення системи охорони здоров'я, орієнтованої на пацієнта, спроможної забезпечити медичне обслуговування всіх громадян України на рівні розвинутих європейських держав [2]. Цей документ містить ряд рекомендацій Верховній Раді та Кабінету Міністрів України. Зокрема Міністерству охорони здоров'я України спільно з Міністерством освіти і науки України доручено розробити стратегію реформування системи медичної освіти та науки, передбачивши приведення у відповідність з європейською практикою освітньо-професійних програм підготовки лікарів, медичних сестер, менеджерів і фізичних терапевтів.

Мета дослідження: окреслення пріоритетних підходів та напрямів реалізації освітньої програми за професійними спрямуванням за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» (за спеціалізацію 227.1 «Фізична терапія»).

Методи і організація досліджень. Для вирішення поставленої мети нами використані наступні методи дослідження: аналіз і узагальнення досвіду підготовки фахівців з фізичної терапії у країнах Євросоюзу та нової освітньо-професійної програми і навчального плану для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціалізацією 227.1 «Фізична терапія» кафедри фізичної терапії та ерготерапії НУФВСУ, моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет, системний підхід.

Результати дослідження та їх обговорення. Фізична терапія – це ключ до покращення здоров'я, функціональності і адаптації до навколишнього середовища, поліпшення рухової активності людей різного віку і їх

функціональних здібностей. Професія «фізична терапія» в Україні існує з 2016 року, коли вона була визнана офіційно, а її розвиток став одним з національних пріоритетів, що підтверджується активністю різних гілок влади в Україні, а саме:

- Наказом про початок програм з фізичної терапії (№678/2015 від 4.12.2015) [3];

- Наказом про розробку нового стандарту в сфері охорони здоров'я спеціальності «227 Фізична терапія, ерготерапія» (№53 від 1.02.2017) [4];

- Наказами про введення в класифікатор професій під кодом 2229.2 професійного звання «Фізичний терапевт» (№1328 від 10.08.2016) [5] і «Помічник фізичного терапевта» (від 26.10.2016) [6], що відповідає європейській структурі робочої сили в сфері охорони здоров'я, так як всі країни ЄС визнають професію фізичної терапії (РТ) і захищають титул РТ законом.

- З 2017 року Україна стала надавати освітні програми з фізичної терапії. Проте в даний час програми професійної підготовки РТ в Україні не відповідають вимогам Всесвітньої конфедерації фізичної терапії Європейського простору (ER-WCPT). Аналіз змісту деяких програм показав, що вони стосуються переважно питань загальної фізичної реабілітації і лише частково включають питання, пов'язані з професійною підготовкою РТ.

Структура вищої медичної освіти в Україні базується на системах освіти передових країн світу відповідно до рекомендацій ЄС, ЮНЕСКО, ООН і регулюється законом «Про вищу освіту». Згідно сучасних вимог медична освіта представляє собою безперервність та послідовність етапів [2]. Багаторівнева система навчальних закладів забезпечує якісну освіту з послідовним здобуттям таких кваліфікаційних рівнів як бакалавр та магістр. Всесвітня конфедерація фізичної терапії (WCPT) рекомендує щоб професійні освітні програми початкового рівня для фізичних терапевтів ґрунтувалися на навчанні в університеті тривалістю не менше чотирьох років, незалежно підтвердженими і акредитованими в рамках стандарту, що забезпечуватиме випускникам повне офіційне та професійне визнання [7]. Існують інновації та відмінності в реалізації програм і в кваліфікаціях початкового рівня, включаючи перші університетські ступені, кваліфікації магістрів і докторантів.

Запуск нового міжнародного освітнього проекту «Інноваційна реабілітаційна освіта - Впровадження нових магістерських програм в Україні» (REHAB) надає можливість: підвищення професійного потенціалу викладачів університету; створення нових ресурсів для викладання / навчання / оцінювання; створення спеціальної освітньої інфраструктури, необхідної для реалізації нової національної професійної програми з фізичної терапії.

Партнерами проекту REHAB в Україні є університети фізичного виховання в Києві (НУФВСУ), Львові (ЛДУФК), Тернополі (ТДМУ), Сумах (СумДУ), а також Центр тестування при МОЗ України. Разом вони створюють загальнонаціональний профіль компетенцій для фізичних терапевтів бакалаврської та магістерської освітніх програм.

Кожен партнер РЕНАВ має певні галузеві знання пов'язані з навчанням РТ. Вибрані партнери проекту мають різний досвід і доповнюють один одного задля досягнення цілей проекту.

НУФВСУ розпочав навчання студентів з фізичної реабілітації ще в 90-х роках ХХ століття. На кафедрі «Фізичної терапії та ерготерапії» (попередня назва «Фізичної реабілітації») накопичений великий досвід в навчанні та визначений загальнонаціональний профіль компетенцій. Працює на кафедрі команда професіоналів, які налагодили добру співпрацю з клініками та реабілітаційними центрами м. Києва. Очолює кафедру «Фізичної терапії та ерготерапії» (ФТЕТ) знана у сфері фізичної терапії фахівець доктор наук з фізичного виховання і спорту. професор О.Б. Лазарева. Саме тому НУФВСУ було запропоновано запровадити у 2019-2020 роках нову (пілотну) магістерську програму з фізичної терапії (на основі нового змісту та інноваційних методів навчання) та до 2022 року підготувати до 200 магістрів з фізичної терапії.

Для вирішення цього питання, передусім, було:

- проведений аналіз освітніх програм та вивчений досвід формування загальних та фахових компетентностей в освіті РТ у країнах Європейського Союзу;
- вивчені професійні компетентності фізичного терапевта згідно рекомендацій Європейської Мережі Фізичної Терапії у Вищій Освіті (ENPHE) [8];
- розроблено чотирирічну бакалаврську освітню програму з фізичної терапії;
- розроблено нову освітньо-професійну програму за спеціалізацією 227.1 «Фізична терапія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти;
- розроблено програми курсів для 1-го року магістратури: «Фізична терапія в геронтології та геріатрії», «Методи наукового дослідження у фізичній терапії та ерготерапії», «Фізична терапія при травмі та політравмі», «Фізична терапія при хірургічних та онкохірургічних захворюваннях».

Реалізація нової національної освітньої професійної програми з фізичної терапії розпочалась з вересня 2019 року.

Мета освітньої програми – підготовка фахівців, здатних виявляти та ефективно розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми інноваційного та наукового характеру у сфері охорони здоров'я, зокрема в фізичній терапії.

Освітня програма узгоджується з рекомендаціями проекту з вирівнювання структури європейської вищої освіти та вимогами професійних асоціацій: World Confederation for Physical Therapy.

Для уникнення конфлікту між українським стандартом та міжнародними вимогами, та у зв'язку з обов'язковою кількістю годин практики планується збільшення терміну навчання в магістратурі з 1 року 4 місяців (90 кредитів) до 1 року 9 місяців (120 кредитів). Задля цього НУФВСУ разом з Всесвітньою федерацією ерготерапевтів і Агентством НАТО з технічного обслуговування і

постачання підготував звернення в МОЗ України з проханням підтримати необхідність запровадження магістерських програм за спеціальністю 227 Фізична терапія та ерготерапія терміном 1 рік та 9 місяців (120 кредитів), та отримав дозвіл на збільшення терміну навчання в університетах-партнерах проекту REHAB в Україні в межах впровадження пілотної магістерської програми з фізичної терапії з 2019 року.

В освітній програмі, розробленій на основі нового змісту представлення компетентності програмні (інтегральна та загальні) і фахові, засновані на знаннях, а не на авторитарному регулюванні навчального процесу.

До переліку компонент освітньої програми входять навчальні дисципліни, практики, кваліфікаційна робота. Компоненти освітньої програми розподілені на обов'язкові, які включають дисципліни спеціальності (42 кредити) та дисципліни спеціалізації (48 кредитів). Загальний обсяг обов'язкових компонент складає 90 кредитів. До дисциплін спеціальності відносяться: «Методи наукового дослідження у фізичній терапії та ерготерапії» (4 кредити); «Професійно-орієнтована іноземна мова» (10 кредитів); «Інформаційні технології у науковій діяльності з фізичної терапії та ерготерапії» (3 кредити); «Громадське здоров'я» (4 кредити); «Клінічна практика» (13 кредитів) та виконання кваліфікаційної роботи (8 кредитів). До дисциплін спеціалізації відносяться: «Методи обстеження у фізичній терапії» (4 кредити); «Фізична терапія при хронічних неспецифічних захворюваннях сучасності» (4 кредити); «Фізична терапія при травмі та політравмі (6 кредитів); «Фізична терапія при хірургічних та онкохірургічних захворювань» (3 кредити); «Фізична терапія в геронтології та геріатрії» (5 кредитів); «Мануальні методи у фізичній терапії» (5 кредитів); «Фізична терапія в акушерстві, гінекології та педіатрії» (5 кредитів); «Лікувально-реабілітаційний масаж в неонатології та педіатрії» (4 кредити) та «Клінічна практика з фізичної терапії» (12 кредитів).

Вибіркові компоненти освітньої програми розподілено на два блоки. Вибірковий блок 1 передбачає засвоєння професійних та практичних навичок з фізичної терапії осіб травматологічного та ортопедичного профілю, а вибірковий блок 2 – з фізичної терапії осіб неврологічного профілю. Загальний обсяг кожного вибіркового компоненту складає 30 кредитів. До переліку дисциплін вибіркового блоку 1 відносяться: «Фізична терапія в комбустіології» (3 кредити); «Фізична терапія при ампутаціях кінцівок» (4 кредити); «Фізична терапія та ерготерапія при ендопротезуванні суглобів» (3 кредити); «Кінезіотейпування» (3 кредити); «Фізична терапія при хронічному неспецифічному болючому синдромі» (5 кредитів) та «Клінічна практика» (12 кредитів). До дисциплін вибіркового блоку 2 відноситься: «Фізична терапія у нейрореабілітації» (7 кредитів); «Фізична терапія дітей з органічними ураженнями нервової системи» (3 кредити); «Цілеорієнтована терапія» (4 кредити); «Аналіз нормальної та патологічної ходьби та підбір допоміжних засобів» (4 кредити) та «Клінічна практика» (12 кредитів). Згідно розробленої освітньо-професійної програми складено навчальний план підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр,

який розрахований на 1 рік 9 місяців на відміну від попереднього, що тривав 1 рік 4 місяці.

Освітній процес здійснюється на засадах студентоцентризму, компетентнісного підходу, партнерства науково-педагогічних працівників і студентів, самоосвіти, проблемно-орієнтованого навчання, інтеграції навчальної та наукової діяльності, професійної спрямованості.

Висновки. Складні макропроцеси, які відбуваються в Україні, її інтеграція в міжнародний освітній простір позначались на національній системі освіти і, зокрема, на системі підготовки магістрів з фізичної терапії. Підходи, які реалізуються в рамках проекту REHAB, є інноваційними. Тому розробка та впровадження нових (пілотних) освітніх магістерських програм з фізичної терапії сприятимуть підготовці в Україні високопрофесійних фахівців з фізичної терапії за європейськими стандартами.

Дана публікація фінансується за підтримки Європейської комісії. Дана стаття відображає погляди тільки авторів, і комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Література

1. World Confederation for Physical Therapy [updated 2015 July 16; cited 2020 Jan 28]. Available from: <https://www.wcpt.org/news/Infographics-profile-profession-May15>

2. Клигуненко ЕН, Кравець ОВ, Плащенко ЮА, Сединкин ВА, Халимончик ВВ. Современный поход к образованию врачей: концепция непрерывного медицинского образования и непрерывного профессионального развития. Новости медицины и фармации в Украине. 2018 13(668):19-20.

3. Міністерство охорони здоров'я України. Наказ від 9 листопада 2015 року №733 Про утворення координаційної та робочих груп для формування переліку спеціалізацій та пропозицій до стандартів вищої освіти за спеціальностями галузі знань «Охорона здоров'я» [цитовано 2018 Лист 26]. Доступно: [http://document.ua/pro-utvorennja-koordinacijnoyi-ta-robocih-grup-dlja-formuva - doc262258.html](http://document.ua/pro-utvorennja-koordinacijnoyi-ta-robocih-grup-dlja-formuva-doc262258.html)

4. Урядовий портал. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 року № 53 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 [цитовано 2018 Лист 25]. Доступно: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249722170>.

5. Міністерство розвитку економіки і торгівлі України. Наказ Мінекономрозвитку від 10 серпня 2016 року № 1328 Про затвердження Зміни № 5 до національного класифікатора України ДК 003:2010 [цитовано 2018 Лист 23]. Доступно: <http://bit.ly/2EaAa5c>.

6. Міністерство розвитку економіки і торгівлі України. Наказ Мінекономрозвитку від 26 жовтня 2017 року Про затвердження Зміни № 6 до національного класифікатора України ДК 003:2010 [цитовано 2018 Лист 26]. Доступно: <http://bit.ly/2BeuMjA>.

7. Ligne directrice pour un processus normalisé d'accréditation / de reconnaissance des programmes de formation professionnelle de base en physiothérapie [updated 2017 Jan 11; cited 2020 Jan 28]. Available from: [https://www.wcpt.org/sites/wcpt.org/files/files/resources/policies/Guideline accreditation complete FR.pdf](https://www.wcpt.org/sites/wcpt.org/files/files/resources/policies/Guideline_accreditation_complete_FR.pdf).

8. PROFESSIONAL COMPETENCIES PHYSIOTHERAPISTS, ADVANCED PHYSIOTHERAPISTS AND PHYSIOTHERAPIST ASSISTANTS ESCO Professional definitions + ENPHE recommendations [updated 2017 Apr; cited 2020 Jan 27]. Available from: [http://www.enphe.org/wp-content/uploads/2019/10/ESCO_report_ENPHE_recommendations April 2017.pdf](http://www.enphe.org/wp-content/uploads/2019/10/ESCO_report_ENPHE_recommendations_April_2017.pdf)